Биография

Зокир Маъруфов

Зокир Маъруфович Маъруфов 1912 йилда Тошкентда бинокор-ишчи оиласида туғилди. 1931 йилда И. В. Сталин номидаги педагогика техникумини тугатиб, бошлангич мактабда (Ғузор районининг Жингичка қишлоғида) ўқитувчилик қилди; 1932 йилда ЎзССР Халқ маорифи комиссарлиги қошидаги Маданий қурилиш илмий текшириш институти (УзНИИКС) аспирантурасининг тайёрлов курсида ўқиди; мазкур курсни тугатгач, 1934 йилда Ўзбекистон Фанлар комитети қошидаги аспирантурага киради. 1937 йилда аспирантурани тугатиб, Ўзбекистон Фанлар комитети Тил, адабиёт ва тарих институтида кичик илмий ходим бўлиб ишлай бошлади.

У 1947 йилнинг 16 майида СССР Фанлар академияси Шарқшунослик институти Илмий советида «Ўзбек тилида сифатларнинг қиёсий даражалари» мавзусидаги кандидатлик диссертациясини муваффақиятли ҳимоя қилди ва шу йилдан бошлаб Ўзбекистон Фанлар академияси А. С. Пушкин номидаги Тил ва адабиёт институтида катта илмий ходим, сўнг ҳозирги замон ўзбек тили, диалектология ва экспериментал фонетика секторларининг бошлиғи сифатида ишлаб келди. Олим 1952 йилдан шу институтнинг луғат секторига бошчилик қилган. У 1953 йилгача Тошкентдаги қатор олий ўқув юртларида (Низомий номидаги педагогика институтида, Кечки педагогика институ- тида, Тожик ўқитувчилар институтида) ўқитувчилик ҳам қилган.

З. Маъруфовнинг илмий фаолияти асосан 1937 йилдан бошланган. Бу даврда у ўзбек тилшунослигининг турли соҳаларида, хусусан, ўзбек тили грамматикаси, орфографияси, лексикологияси ва лексикографияси каби соҳаларида анча самарали меҳнат қилди. Айниқса, ўзбек лексикографияси тараққиётида олимнинг иштироки катта бўлди: унинг 1941 йилда чиққан «Ўзбекча-русча луғат», 1950—55 йилларда чиққан беш томлик «Русча-ўзбекча луғат», 1954 йилда чиққан бир томлик «Русча-ўзбекча луғат» ва, ниҳоят, 1959 йилда чиққан бир томлик «Ўзбекча-русча луғат»ларнинг барчасида тузувчи ва муҳаррир сифатида қатнашганлиги бунинг ёрқин далилидир.

Биография

У 1943—45 йилларда ЎзССР Халқ Комиссарлари Советининг махсус фармойиши билан яратилган «Ўзбек тили грамматикаси» (V—VII синфлар учун) ва 1957 йилда нашр бўлган” «Ҳозирги замон ўзбек тили» каби муҳим дарслик ва китоб муаллифларидан ҳам биридир.

З. Маъруфов бошчилигида ва бевосита иштирокида монументал асар — 50—60 минг сўзли «Ўзбек тилининг изоҳли луғати» тайёрланмоқда. (Луғатнинг 1-жилди Москвадаги «Советская Энциклопедия» нашриётига топширилган. Олим шу луғатпинг бош муҳаррири ҳамдир).

З. Маъруфов 1958—63 йилларда «Тил ва адабиёт масалалари» журналининг масъул котиби, бир неча йил давомида СССР Фанлар академиясининг Бутуниттифоқ лексикология ва лексикография Советининг, Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг А. С. Пушкин номидаги Тил ва адабиёт институти Илмий советининг ҳамда Ўзбекистон Маориф министрлиги ўқув-методик Совети (УМС)нинг аъзоси бўлган.

Ҳукуматимиз олимнинг хизматларини муносиб тақдирлаб, уни «1941—45 Улуғ Ватан уруши йилларидаги шавкатли меҳнати учун» (1946), «Меҳнатдаги шавкати учун» (1951), «Шавкатли меҳнати учун» ва икки марта ЎзССР Олий Советининг Фахрий Ёрлиғи билан мукофотлаган.

Асарлари:

1938	Ўзбек тили грамматикасидан конспект. I қисм, Тошкент.
1940	От ясовчи аффикслар. «Тил ва адабиёт институти асарлари», тўплам, Тошкент. Синтаксис ва пунктуация машқлари тўплами. Тошкент. Деворий орфографик таблицалар. Тошкент.
1941	Ўзбекча-русча луғат. (Ҳамкор), Тошкент.
1943	Ўзбек тили дарслиги. I қисм (ҳамкор), Тошкент. (Бу дарслик бир неча бор нашр этилган.)
1944	Ўзбек тили дарслиги. II қисм (ҳамкор), Тошкент. (Бу дарслик 1965 йилгача нашр этилган.)
1949	Ўзбек тилида сифатларнинг қиёсий даражалари. «Тил ва адабиёт институти асарлари», тўплам, Тошкент. Русча-ўзбекча луғат. I том, А—Ж (ҳамкор), Тошкент.
1952	Ўзбек ёзувида «а» ва «о» унлилари. «Ўзбек орфографияси ва терминологиясига доир масалалар», тўплам, Тошкент.
1953	Русча-ўзбекча луғат. III том, М—О (ҳамкор), Тошкент.
1954	Рус тилининг грамматик таблицалари (рус тили грамматикасидан маълумот; таржима) «Русча-ўзбекча луғат», Москва. Русча-ўзбекча луғат, IV том (ҳамкор), Тошкент.
1955	Русча-ўзбекча лугат. V том (ҳамкор), Тошкент.
1956	Сўз состави, от ва сифат. Тошкент. Рус тили грамматикасидан маълумот. Луғатда мақол, матал ва идиоматик иборалар кўрсаткичи (беш томлик «Русча-ўзбекча луғат»га илова; ҳамкор), Тошкент.
1957	Ҳозирги замон ўзбек тили (олий ўқув юртлари учун). (Ҳамкор), Тошкент.
1958	Ўзбек тили изоҳли луғатининг принциплари ҳақида. «Биринчи Бутуниттифоқ Шарқшунослар конференцияси материаллари» (рус тилида), Тошкент.

Асарлари:

Ўзбек филологияси 15 йил ичида. «Ўзбек тили ва адабиёти масалалари» журнали, 4-сон (ҳамкор), Тошкент.

1959

Ўзбекча-русча луғат. (Ҳамкор), Москва.
Ўзбек тилининг сўз ясовчи ва сўз турловчи аффикслари. «Ўзбекча-русча луғат», Москва. (Рус тилида.)
Луғатчилик ишлари ривож топмоқда. «Фан ва турмуш» журнали, 3- сон.

1962

Ўзбек тилининг қисқача имло луғати. (Ҳамкор), Тошкент.
Тил ва ҳаёт. «Фан ва турмуш» журнали, 6-сон, Тошкент.

1964

Ўзбек тили изоҳли луғатини тузиш учун қўлланма. (Ҳамкор), Тошкент.
Ўзбек совет лексикографияси 40 йил ичида. «Ўзбек тили ва адабиёти» журнали, 5- сон, Тошкент.
«Ўзбек совет лексикографияси 40 йил ичида» (доклад тезиси), илмий сессия (рус тилида), Тошкент.

1965

Луғат секторида. «Ўзбек тили ва адабиёти» журнали, 4- сон, Тошкент.

1966

А. Қодирийнинг луғатчилик фаолияти ҳақида. «Шарқ юлдузи» журнали, 4-сон, Тошкент.
Ўзбекча-русча сўзлашгич.

Copyright © 2022
All Rights Reserved.